

Hur arbetar lärare med elevinflytande?

– en kvalitativ intervjustudie med lärare i idrott
och hälsa i skolans tidigare år

Sandra Blomkvist

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete på avancerad nivå 173:2012
Idrott, fritidskultur och hälsa för skolår F-6 2009-2012
Handledare: Hans Bolling
Examinator: Karin Söderlund

Sammanfattning

Syftet med studien är att analysera hur elevinflytande fungerar i praktiken. Frågeställningarna är: Vilka erfarenheter har lärarna i idrott och hälsa när det gäller elevinflytande? Hur arbetar lärare i idrott och hälsa med elevinflytande? Om det finns några likheter och skillnader mellan lärarna vilka är då dessa?

Metod

I studien har kvalitativa intervjuer använts. De som har deltagit är tre stycken män och tre stycken kvinnor som är verksamma lärare i idrott och hälsa. Alla arbetar med elever i årskurs F-6. Kontakt togs med lärarna för att informera om studien. Tid och plats bestämdes för mötet och intervjuerna genomfördes. Sedan transkriberades och tolkades materialet för att till sist sammanställas.

Resultat

Lärarnas erfarenheter Majoriteten av lärarna anser att elevinflytande togs upp under utbildningen. Hälften tycker att de har fått tillräckligt med hjälpmedel och hälften tycker inte det. Eleverna har inte stort inflytande men de får vara med och påverka direkt i undervisningen. Hälften anser att det behövs tid för att ge ökat inflytande, andra menar att eleverna har det inflytande som går att ha. **Lärarnas arbete** Elevinflytande betyder att eleverna får vara med att påverka i undervisningen och det är viktigt med inflytande. När det handlar om miljöns påverkan är lärarnas åsikter delade. Lärarna har olika synpunkter på hur en miljö borde se ut för att få in inflytande. För att göra eleverna mer delaktiga handlar det om att prata mer. Grovplaneringen och ”måste momenten” är det som eleverna inte kan påverka. Lärarna har skilda åsikter om reflektion hinns med i undervisningen. Nästan alla är positiva till förslag från eleverna och dialog är jättebra och viktigt. Det råder delade meningar om vad eleverna känner till om sin rätt till inflytande. Hälften tror att det är svårt för eleverna att ta tillvara sitt inflytande och hälften påstår att det handlar om att förvalta ansvaret på ett bra sätt.

Slutsatser

Lärarnas erfarenheter av elevinflytande ser olika ut och ute i verksamheterna förekommer inte inflytande i så stor utsträckning. De flesta av lärarna är positiva till elevinflytande men hur de ska få in det i undervisningen är svårt eftersom det finns så lite tid och deras elever är små. Studien visar på fler skillnader än likheter mellan lärarnas åsikter.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Bakgrund	2
Elevinflytande	2
Varför elevinflytande?.....	2
Elevinflytande i läroplaner	3
Likheter och skillnader i Lpo94 och Lgr11	3
Skollagen och Barnkonventionen.....	4
Tidigare forskning.....	5
Elevinflytande i skolan.....	5
Elevinflytande i idrott och hälsa.....	7
Teoretiskt perspektiv	9
Det sociokulturella perspektivet.....	9
Syfte	11
Frågeställningar.....	11
Metod	11
Val av metod	11
Urval och avgränsning	12
Genomförande.....	13
Databearbetning och analysmetod	14
Tillförlitlighetsfrågor.....	14
Etiska aspekter.....	15
Analys av resultat	16
Sammanställning av resultatet utifrån olika teman	16
Lärarnas erfarenheter av elevinflytande	17
Hur lärare arbetar med elevinflytande.....	20
Sammanfattning av resultatet	26
Diskussion	27
Resultatdiskussion.....	27
Metoddiskussion.....	32
Käll- och litteraturförteckning.....	34

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Brev till deltagare

Bilaga 3 Intervjufrågor

Inledning

I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 anges riktlinjer som är framskrivna för alla som arbetar i skolan. Det står att lärare ska ”främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön”.

(Utbildningsdepartementet 2011, s.15) Hur går detta till ute i verksamheterna då?

Elevinflytande har inte behandlats under min tid som lärarstudent i idrott och hälsa. Hur ska jag börja arbeta med detta när jag kommer ut som ny lärare i verksamheten? När elevernas inflytande ska synliggöras lokalt menar Skolverket (1999, s.7) att det finns ett ökat statligt tryck på detta. Mina erfarenheter visar på att jag inte har sett så mycket av elevinflytande ute på min verksamhetsförlagda utbildning, vilket gjorde mig mycket motiverad till att undersöka detta närmare för att få mer kunskaper. Enligt forskaren Gunvor Selberg har eleverna lite inflytande i den dagliga verksamheten (Selberg 2001, s.33). Detta är någonting som Skolverket (1999, s.8) också hävdar.

Jag har aldrig tidigare närmat mig lärares perspektiv i sådana här sammanhang, så därför kommer de att vara i fokus i denna studie. Att kunna ta del av olika lärares åsikter kring ämnet ser jag som mycket betydelsefullt för min framtida yrkesroll. Jag anser att det är mycket viktigt för mig som blivande lärare i idrott och hälsa att veta hur jag kan arbeta tillsammans med mina elever så att de känner sig delaktiga och kan påverka sin utbildning. Mitt intresse för barn är väldigt stort och jag vill att deras utveckling ska bli så betydelsefull som möjligt och här har skolan en mycket stor roll. Selberg (2001, s.33) menar vidare på att när det handlar om elevernas eget lärande ska de ha inflytande över det och detta är vad jag menar med elevinflytande i denna studie.

Bakgrund

Bakgrunden till studiens problemområde är den brist på elevinflytande som har setts ute i skolorna. När en mindre observationsstudie genomfördes tidigare i utbildningen visades tydliga brister på inflytande i idrott och hälsa i skolans tidigare år.

Elevinflytande

Enligt Nationalencyklopedin (2004) definieras elevinflytande som klassråd och inflytande som en möjlighet att kunna påverka viss utveckling. Enligt Skolverket är elevinflytande som begrepp mycket svårtolkat. Arbetet i skolan, skolans arbetsmiljö och formella beslutsprocesser är vad det handlar om. Vidare menas att inflytande på arbetet i klassrummet och det egna lärandet också är vad elevinflytande handlar om. En fråga om ett genuint engagemang, delaktighet och ansvar är vad elevinflytande är. (Skolverket 1999, s.3)

Elevinflytande är ett oklart begrepp och kan fyllas med olika innehåll. I skolan får begreppet stå för alla möjliga initiativ och grepp. För det mesta används elevinflytande som något positivt och innebörden av elevinflytande är någonting bra. (Skolverket 1999, s.5) Tholander skriver om formellt och informellt elevinflytande, där det första sker genom individuella val, elevråd samt klassråd. Den andra formen yttrar sig genom elevernas påverkan på den utövade undervisningen. Det handlar om att låta eleverna delta i såväl planering, genomförande och utvärdering av den dagliga undervisningen. (Tholander 2005, s.9)

Varför elevinflytande?

Elevinflytande är viktigt av tre anledningar För det första är det en mänsklig rättighet att eleverna ska ha inflytande. För det andra är det skolans uppdrag att fostra demokratiska medborgare. När det handlar om elevernas lärande är inflytande en förutsättning för detta, vilket är den tredje anledningen. (Hult & Olofsson 2011, s.129)

Om eleverna ges möjlighet till att kunna påverka sin situation ökar deras engagemang (Selberg 2001 s.33). Elevernas prestationer ökat också när de får vara med om att utforma undervisningen (Bremberg 2004, s.54). Eleverna utvecklar dessutom kunskaper och färdigheter när de deltar och är involverade i sitt eget lärande (Selberg 2001, s.159). Vidare hävdar Bremberg (2004, s.53) att om läraren ger eleverna ansvar uppstår en positiv självtillit hos dem. Om eleverna har erfarenheter av stort inflytande har de bra kontroll över vad som

händer samt vad de vill ska hända i undervisningen (Selberg 2001, s.159). Det handlar också om att delta i beslut om val av innehåll i lärandet för dessa elever. När det kommer till att förstå läroplanens samband till undervisningen visar eleverna som har större erfarenhet av inflytande på denna kunskap. (Selberg 2001, s.160)

Det finns många anledningar till att ge barn rätt till inflytande i skolan. Barn och unga är individer som har åsikter och dessa har de rätt att få uttrycka. Att bygga argument, hitta egna ståndpunkter och utveckla empati är vad barnet tränas i om det framför sina åsikter, vilket är ett annat skäl till inflytande. Vi får slutligen ta del av barnens kunskaper om och erfarenheter av situationer samt företeelser genom att låta barnen framföra sina åsikter. (Elvstrand 2011, s.58) Skolverket (1999, s.114) menar att eleverna möter sig själva, sin egen förmåga samt sin styrka när de har inflytande. Möjligheten att direkt säga vad man tycker och få ett svar är en av de viktigaste förutsättningarna för elevers inflytande menar Cronert och Kessel (2010, s.14). Att samråda med eleverna för att ge dem möjligheter till att lyfta fram synpunkter, önskemål, idéer och krav är också en viktig del i arbetet med inflytande (Cronert & Kessel 2010, s.48).

Elevinflytande i läroplaner

Likheter och skillnader i Lpo94 och Lgr11

Enligt Skolverket (1999, s.3) framhålls elevinflytande med större kraft än tidigare i och med 1994 års läroplaner. Det står att ”De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, skall omfatta alla elever.” Detta har man fört över direkt till den aktuella läroplanen, Lgr11 där det idag står samma sak. (Utbildningsdepartementet 1994, s.13 & Utbildningsdepartementet 2011, s.15)

I Lpo94 står det att ”Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning.” (Utbildningsdepartementet 1994, s.13) I Lgr11 skriver man att ”Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad.” (Utbildningsdepartementet 2011, s.15) Här kan man se att man har utvecklat detta mera genom att skriva att eleverna bland annat ska ges inflytande över utbildningen. I Lpo94

avslutar man med att skriva ”Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer” (Utbildningsdepartementet 1994, s.13) medan man i Lgr11 skriver att ”Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.”(Utbildningsdepartementet 2011, s.15)

Om vi ser på riktlinjer som läraren ska gå efter när det gäller elevernas ansvar och inflytande kan vi se att det första som står i Lpo94 är att ”Läraren skall utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan” finns med exakt likadant i Lgr11. (Utbildningsdepartementet 1994, s.13 & Utbildningsdepartementet 2011, s.15) Sedan står det i Lpo94 att ”läraren skall se till att alla elever oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad.”

(Utbildningsdepartementet 1994, s.13) I Lgr11 har man förkortat detta genom att skriva att ”läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad.” (Utbildningsdepartementet 2011, s.15)

De sista delarna som läraren ska förhålla sig till ser likadana ut i de båda läroplanerna. Det står att ”läraren ska svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer, tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen, och förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.” (Utbildningsdepartementet 1994, s.14 & Utbildningsdepartementet 2011, s.15)

Skollagen och Barnkonventionen

I skollagens fjärde kapitel behandlas barnens och elevernas inflytande allmänt. När det handlar om utbildning står det att barn och elever ska ges inflytande över den. I arbetet med att vidareutveckla utbildningen ska de kontinuerligt stimuleras att ta en aktiv del i detta. Frågor som angår barnen och eleverna ska de bli informerade om. Beroende på barnens och elevernas ålder och mognad skriver skollagen vidare att informationen samt formerna för inflytandet ska anpassas efter detta. Frågor som berör utbildningen, ska eleverna ges möjlighet att påverka och ha inflytande över. Det är viktigt att denna möjlighet alltid finns. Det som även ska stödjas och underlättas är elevernas frågor gällande arbete kring inflytande. Det handlar alltså om att göra eleverna delaktiga i sin egen utbildning (2010:800).

I alla frågor som rör barnet ska denne ha rätt till att bilda egna åsikter enligt barnkonventionen. När det handlar om rätten till att uttrycka dessa fritt är det någonting som barnet ska ges rätt till. Vidare har barnets ålder och mognad betydelse för barnets åsikter. Avslutningsvis ska barnet särskilt förberedas på möjligheten att höras på olika sätt enligt barnkonventionen (Barnkonventionen 1989, s.18).

Tidigare forskning

I detta avsnitt redogörs för forskning om elevinflytande i skolan och elevinflytande i idrott och hälsa.

Elevinflytande i skolan

När lärare ska arbeta med inflytande är det viktigt att vara medveten om att en del miljöer underlättar detta arbete mer än andra. Lärarna kommunicerar och arbetar tillsammans med sina elever i goda lärandemiljöer. För att alla elever ska kunna vara med, är lärarens dialog mellan dem ett viktigt verktyg. Läraren skapar förutsättningar för att utveckla kunskaper tillsammans med eleverna, vilket är beroende av hur elevernas inflytande kommer till uttryck. Det som behöver ledas på ett väl genomtänkt sätt är lärarens samtal med eleverna. Det som får en avgörande betydelse i elevernas vardag i skolan är lärarens sätt att förhålla sig till elevernas inflytande. Med stöd och hjälp av lärarens sätt att leda arbetet har eleverna haft möjlighet att förbättra sina kunskaper i att utöva inflytande på sitt lärande. (Selberg 2001, s.9-10) När det handlar om intresset att öka elevinflytandet i lärandet ser det ut som det är litet för lärarna (Selberg 2001, s.46).

Innehållet och arbetssättet är lärarens eget i den pedagogik där läraren presenterar arbetet som ska utföras av elever, vilket gör att både sammanhang och innebörd ofta saknas för dem. Det betyder att eleverna står utanför eftersom läraren har ett personligt engagemang. Läraren måste ha ett förhållningssätt till eleverna som kännetecknas av en dialog för att underlätta elevernas lärande genom att ställa olika frågor. Det behövs en ömsesidig respekt för varandra och varandras kunskaper samt erfarenheter för att det ska uppstå en dialog. (Selberg 2001, s.47) Att läraren utnyttjat den drivkraft som finns inom elevernas intressen och behov är en förutsättning för lärandet. Dialogen som arbetsform uppstår när läraren blir lyhörd för elevernas intressen och behov, vilket gör att hela situationen leder till lärande. (Selberg 2001, s.49)

I skolan är det de vuxna som har rätten att bedöma om eleverna har tillräckligt med inflytande eller inte. Eleverna är beroende av lärares och rektors kunskaper när det gäller regelverk och deras grundläggande demokratiska värderingar, trots tydliga regler i lag. När det handlar om barns utveckling mot ökat deltagande och inflytande har vuxna stor betydelse. (Skolverket 1999, s.7) Skolverket (1999, s.8) skriver i likhet med Selberg (2001, s.47) att dialog med vuxna är viktigt. Det är i dialogen som inflytandet bör ske för barn och unga. Enligt Skolverket (1999, s.41) är uppföljning och ledarskap någonting som det krävs mycket av när det gäller elevinflytande.

När det handlar om elevinflytande finns det inget lösenord, inget färdigt recept eller ingen specifik metod att använda sig av. För att möjliggöra elevinflytande finns det istället kunskaper, en mängd pedagogiska verktyg och ett pedagogiskt förhållningssätt att ta hjälp av. Skolverket beskriver tre olika grundtankar som är mycket gamla och kanske är grunden för samhällligt liv och medmänsklighet. Reflektion är den första, vilket beskriver sig själv. För att verkligen få reda på vad andra människor tycker och tänker behövs dialogen och samtalet som är den andra tanken. Det blir svårt att strunta i, glömma bort och nonchalera varandra om elever och lärare möts, ser, hör samt lär känna varandra. Mötet är alltså den tredje tanken här. (Skolverket 1999, s.114)

Selberg beskriver en läroprocess som innehåller åtta olika steg. Om skolan vill utveckla ett rikt lärande kan de använda sig av denna modell. Alla elever ska vara delaktiga i alla steg om det ska bli ett meningsfullt lärande. De olika stegen är ingången till lärandet, förberedelser för val av arbete, val av arbete, planering av arbete, genomförande av planerat arbete, planering av redovisning av lärandet, redovisning av läranderesultatet och utvärdering/värdering av resultatet. (Selberg 2001, s.9-10)

Korpela har studerat elevinflytande. När det handlar om att våga släppa planeringen eller sin tolkning av mål och kursplaner hävdar författaren att det inte är speciellt många lärare som vågar göra det. Korpela menar vidare på att många är låsta i en tradition fortfarande. (Korpela 2004, s.24) Hur stort inflytande eleverna får avgör läraren. Hur eller vad de kan vara med och påverka avgör de aldrig själva. Att visa eleverna hur de kan få inflytande är lärarens skyldighet. Någonting som elever och lärare tillsammans behöver öva på är hur man gör när man påverkar någonting. (Korpela 2004, s.73)

Elevinflytande i idrott och hälsa

Meckbach har gjort en intervjustudie med 16 lärare inom idrott och hälsa i olika skolor där bland annat elevinflytande uppmärksammas. När det handlar om att vara med och planera undervisningens innehåll visar resultaten på att lärarna antingen låter eleverna vara med i detta eller så planeras undervisningen på egen hand eller tillsammans med kollegor. Förslag på nya aktiviteter, lekar eller musik som inspirerar lärarens undervisning är vad de flesta av lärarna påpekar att deras elever gör. (Meckbach 2004, s.81)

När det gäller årsplaneringen menar de flesta lärarna i Meckbachs studie på att eleverna får vara med och diskutera fram innehållet i denna. Att lärolaget bestämmer innehållet påpekar dock få lärare i studien. Eleverna får ta större ansvar med att arbeta i grupp, leda sina kamrater samt använda sin fantasi i undervisningssituationen enligt flera av lärarna. Om eleverna själva får ansvara för undervisningen menar dock vissa lärare på att aktivitetsgraden sjunker samt att en del elever inte deltar. (Meckbach 2004, s.82)

Elevinflytande tas också upp i en studie som Lundvall och Meckbach har redovisat. De menar på att elevernas ansvar och inflytande är viktiga saker i det pedagogiska sammanhanget (Lundvall & Meckbach 2008, s.357). I studien visar 93 procent av lärarna på att eleverna skulle kunna påverka lektionernas innehåll antingen helt eller delvis. Detta kunde majoriteten, 72 procent av eleverna hålla med om. Dock visar detta på att var fjärde elev upplevde att det sällan eller aldrig gick att påverka innehållet. Enligt studien fanns det ett litet samband mellan elevernas upplevda möjligheter till att påverka innehållet och förekomsten av olika aktiviteter. (Lundvall & Meckbach 2008, s.357) När det handlar om undervisningen i idrott och hälsa visar flera nationella studier på att eleverna har stort inflytande. Vad det är elevernas inflytande handlar om och i vilken grad undervisningen bygger på när det gäller elevernas behov och förmågor är oklart i denna studie. (Lundvall & Meckbach 2008, s.360)

I den nationella utvärderingen av grundskolan i idrott och hälsa tas planering och elevinflytande upp. När det handlar om innehållet i idrott och hälsa menar eleverna på att de har ett visst inflytande på detta. (NU-03, s. 89-90) När det gäller att påverka arbetsätten är elevernas inflytande relativt lågt och detsamma när det handlar om hur länge man ägnar sig åt ett visst innehåll (NU-03, s.94). Om man jämför med andra ämnen förekommer sällan diskussioner eller reflektioner under lektionerna i idrott och hälsa när lärare och elever gör en

bedömning av arbetsätten. När det handlar om elevernas kunskapsutveckling är samtal, diskussion och reflektion viktigt. Jämfört med tidigare utvärdering kan man se att elevinflytandet har ökat på flera sätt. (NU-03, s.159-160)

I en artikel som Larsson har skrivit tas elevinflytande upp. Det står att elever som har en bakgrund från fritidsidrotten har lättare att utöva inflytande i undervisningen när läraren frågar eleverna om saker i den stora gruppen. För att öka möjligheten för enskilda elever att göra sin röst hörd visar studien på att eleverna i början av terminen kan skriva ner sina önskemål på lappar. Vidare står det att inflytandet är begränsat i ämnet i form av aktiviteter och inte när det gäller synpunkter på undervisningsformer och liknande. (Larsson 2004, s.3)

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av idrott och hälsa undervisningen i grundskolan (2012 s.15) visar på att läraren måste bjuda in eleverna i lärandeprocessen hela tiden. Det som synliggörs då är deras behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande, vilket vidare ligger till grund för hur undervisningen kan organiseras. När eleverna ges möjlighet till inflytande och eget ansvar ges förutsättningar för individanpassad undervisning, men när det gäller detta visar granskningen i de flesta fall på att eleverna inte ges inflytande eller eget ansvar. De aktiviteter som planeras i början av terminen blir så styrande att elevernas utrymme för inflytande och delaktighet begränsas så mycket att de individuella läroprocesserna inte synliggörs. Lektionsobservationer visar att de skolor som lyckas skapa utrymme för elevernas inflytande och delaktighet kan i större utsträckning anpassa undervisningen efter varje elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. (Skolinspektionen 2012, s.15-16)

Stråhlman har gjort en studie i samarbete med riksidrottsförbundet som behandlar idrotten i skolan där bland annat grundskolan och dess elevinflytande tas upp. Det är viktigt att vara medveten om att det är utifrån lärarnas åsikter som denna presenteras och att det kanske skulle ha sett annorlunda ut om eleverna hade tillfrågats. Avsnittet som tar upp elevinflytande visar på ett ganska positiv intryck i jämförelse med den förra studien 2000. Studien visar på att elevpåverkan är i större utsträckning obetydlig i de lägre åldrarna i skolan. (Ståhlman 2007, s.25)

Mårtensson har skrivit en artikel som också tar upp elevinflytande. Artikeln handlar om någonting som skolan som beskrivs i artikeln kallar för gladgympa. Det betyder att var och en av eleverna får komma med önskemål om dagens idrottsaktiviteter. Sedan bygger lektionen

på dessa och eleverna hjälper till att dela in salen i olika delar och ta fram saker som behövs. Läraren håller sig lite i bakgrunden men hjälper till om eleverna behöver det, mest på grund av säkerhetsskäl. Gladgympan ger eleverna inflytande och har som mål att alla elever ska känna sig delaktiga på något sätt i lektionerna. Denna gladgympa kombineras med vanlig undervisning också men skolan har som mål att erbjuda gladgympa var fjärde lektion. Det som framkommer i artikeln är också att läraren fick vara med och styra i början av detta arbete eftersom det kan upplevas som oorganiserat från elevernas sida. En nackdel som nämns i detta sammanhang är att det kan bli vissa uppdelningar under lektionerna, till exempel att tjejerna och killarna söker sig till varandra. Detta är läraren med och styr lite emellanåt. (Mårtensson 2011, s.6-9)

Nordanskog och Åhlund har gjorde en studie som handlar om elevinflytande i idrott och hälsa, främst i planeringsarbetet. I resultatet framkommer det att det är läraren som bestämmer det mesta av innehållet i undervisningen. Lekar och bollsporter är sådant som eleverna fick påverka tillsammans med läraren. Det framgår också att terminsplaneringar inte är någonting som eleverna får vara med och påverka. När det handlar om möjligheten till delaktighet i planeringen visar studien på att läraren sällan släppte in eleverna i detta arbete. (Nordanskog & Åhlund 2007, s.21)

Meckbach har gjort en studie som handlar om en förändring i ämnet idrott och hälsa. Det är lärares reflektioner över ämnet i grundskolan som beskrivs i artikeln. Det framkommer att under senare år har givits mer utrymme för elevernas önskemål om olika aktiviteter enligt lärarna i den här studien. Förr var det mer lärarstyrt och strikt. Det som också framgår av artikeln är att elevmedverkan i olika former verkar vara vanligt förekommande i undervisningen av idrott och hälsa. (Meckbach 2004, s.4-6)

Teoretiskt perspektiv

Jag har valt att koppla det sociokulturella perspektivet till studien. Jag valde att använda mig av detta perspektiv för att elevinflytande handlar mycket om att kommunicera med varandra, vilket det sociokulturella perspektivet förespråkar.

Det sociokulturella perspektivet

Det sociokulturella perspektivet har sin utgångspunkt i tankarna som den ryske psykologen Lev S. Vygotskys skapade och detta har Säljö (2000, s.48) tolkat. Det som har en speciell och

teknisk betydelse i det sociokulturellt perspektiv är termerna redskap eller verktyg. De resurser som vi har tillgång till och som vi använder när vi förstår vår omvärld och agerar i den är vad som menas med redskap eller verktyg. (Säljö 2000, s.20) Redskap som ingår i det sociokulturella perspektivet är bland annat språket (Säljö 2005, s.32), mediering (Säljö 2005, s.37) och appropriering (Säljö 2005, s.230).

Fokus i denna studie kommer att ligga på språket som redskap. Det som både har varit, är och kommer att vara den viktigaste arenan för lärande är nämligen samtalet enligt Säljös tolkning (2005, s.33). Reflektion blir möjlig i och med språket enligt det sociokulturella perspektivet (Säljö 2005, s.227). Vidare blir kommunikativa processer centrala i ett sociokulturellt perspektiv på mänskligt lärande och utveckling eftersom individen blir delaktig i kunskaper och färdigheter genom kommunikation. Barnet blir medvetet om vad som är intressant och värdefullt att urskilja ur den mängd iakttagelser som man skulle kunna göra i varje situation genom att höra vad andra talar om och hur de ser på världen. (Säljö 2000, s.37) Genom att delta i praktiska och kommunikativa samspel med andra lär sig människor många olika saker. Vi använder då senare resurser för att förstå och kommunicera i framtida situationer genom de sätt att resonera och tolka verkligheten som vi möter i interaktionen. (Säljö 2000, s.105-106) Individer möter och kan ta till sig nya sätt att tänka, resonera och handlar genom deltagande i kommunikation (Säljö 2000, s.115). Vi kommunicerar genom våra egna erfarenheter och iakttagelser till andra genom språket (Säljö 2005, s.81).

Det är genom deltagande i aktiviteter som lärandet sker i första hand enligt Säljös tolkning av Vygotsky (2005, s.48). För att eleverna ska kunna säga vad de tycker i skolmiljön är deras behärskning av kommunikation avgörande (Säljö 2000, s.208). Det som är det centrala och utgör länken mellan barnet och omgivningen är kommunikation och språkanvändning i ett sociokulturellt perspektiv. Barnet blir delaktigt i hur människor i deras omgivning uppfattar och förklarar företeelser genom att kommunicera om vad som händer i lekar och interaktion. (Säljö 2000, s.67) Det sociokulturella perspektivet tar upp samspelet med varandra i omgivningen (Säljö 2000, s.36). Detta samspel är viktigt eftersom människan föds in i detta samt utvecklas med andra människor (Säljö 2000, s.66). Vi kan samspela med andra människor i olika aktiviteter med hjälp av kommunikation, vilket gör att vi blir delaktiga (Säljö 2000, s.82).

Kunskaper är inte något som individen har i form av färdigförpackade enheter som är lagrade i ett förråd i ett teoretiskt perspektiv. I sin vardag löser vi problem, hanterar kommunikativa och praktiska situationer på ändamålsenligt sätt och då är kunskaper något som man använder sig av. Att se ett problem eller en företeelse som något bekant och som något man har tidigare erfarenheter av är vad kunskaper hjälper till med. (Säljö 2000, s.125) Vi människor befinner oss under ständig utveckling och förändring, vilket är en påverkande tanke i Vygotskys idévärld (Säljö 2000, s.119). Han använder begreppet närmaste utvecklingszon för att betrakta människors utveckling och lärande. Vad en individ kan prestera ensam och utan stöd är den ena sidan av hur Vygotsky definierar denna utvecklingszon. Vad man kan prestera under en vuxens ledning eller i samarbete med mer kapabla kamrater är vad den andra sidan handlar om. Vi kan ofta lösa problem som vi skulle ha svårt att klara av helt på egen hand med lite handledning eller assistans i omgivningen. (Säljö 2000, s.120)

Det sociokulturella perspektivet påverkar studien genom att kommunikationen och språket står i fokus för elevinflytande. Om lärarna har god kontakt med eleverna vet de hur deras elever påverkas av den egna medverkan i undervisningen. Detta är viktigt för ett fortsatt lärande.

Syfte

Syftet med studien är att analysera hur elevinflytande fungerar i praktiken.

Frågeställningar

- Vilka erfarenheter har lärarna i idrott och hälsa när det gäller elevinflytande?
- Hur arbetar lärare i idrott och hälsa med elevinflytande?
- Om det finns några likheter och skillnader mellan lärarna vilka är då dessa?

Metod

I detta avsnitt redogörs hur studien har gått till och vilka ställningstaganden som har gjorts.

Val av metod

Jag valde att använda mig av kvalitativa intervjuer i studien. Det handlar om att komma åt lärarnas upplevelser och åsikter samt få en djupare bild av hur de arbetar med elevinflytande. När forskaren går in på djupet studerar man enbart en eller några få miljöer. Mellan forskaren och de personer som studeras betonar man ett tätt och nära förhållande, vilket var någonting

som upplevdes under processen. Flexibilitet är vad kvalitativa metoder kännetecknas av, vilket är bra om man behöver göra en tilläggsintervju. Detta betyder att man ber om att få komma tillbaka till personerna som man tidigare intervjuat för att fråga någonting mer. När man utför enskilda intervjuer finns det också flexibilitet i var och en. När det gäller kvalitativa metoder finns det en annan egenskap som också är viktig. Det handlar om att fånga aktörernas egna verklighetsuppfattningar, motiv och tankesätt. (Repstad 2007, s.15-17) Att upptäcka och identifiera egenskaper och beskaffenheten hos någon är vad syftet är med kvalitativa intervjuer (Patel & Davidson 2003, s.78).

När det handlar om låg standardisering har så gott som alltid kvalitativa intervjuer det. Att intervjupersonen ges utrymme för att svara på frågorna som ställs, med egna ord är vad man menar med detta. När en kvalitativ intervju har hög grad av strukturering menas att intervjuaren ställer sina frågor i en bestämd ordning, vilket denne kan välja att göra ibland. (Patel & Davidson 2003, s.78) Detta stämmer bra överens med hur det såg ut i denna studie. Det som intervjumetoden har fått kritik för är att den i alltför hög grad fokuserar på enskilda personers åsikter. Vidare struntar den i sociala och materiella strukturer samt ramvillkor. (Repstad 2007, s.83) Kvalitativa intervjuer tar tid att analysera och tolka eftersom det blir många olika svar att sortera. Det som är viktigt att ha med sig är att intervjumallen, som man vanligen har med sig som en minneslista, inte bör följas slaviskt. Det man vill uppnå är ett så naturligt samtal som möjligt (Repstad 2007, s.86). Det är viktigt att tänka på att både intervjuaren och den som blir intervjuad är medskapare i en kvalitativ intervju (Patel & Davidson 2003, s.78).

Urval och avgränsning

I den här studien deltog lärare i idrott och hälsa, eftersom de hade kunskaper för att kunna besvara frågeställningarna. Repstad (2007, s.89) hävdar att de aktuella personerna ska ha viktig och relevant information att ge till forskaren och detta är huvudkravet för att komma med i urvalet. Det kan bland annat handla om erfarenheter, kunskaper eller åsikter. Vem som blir aktuell att intervjuar visar frågeställningen. I en kvalitativ studie blir resultaten spännande om intervjupersonerna är olika varandra. (Repstad 2007, s.89) Urvalen i den här studien var sex stycken lärare i idrott och hälsa som arbetar med elever i årskurs F-6, där tre stycken var kvinnor och tre stycken var män. Det var fyra lärare från en skola och två lärare från en annan skola. Skolorna som lärarna arbetade på var kommunala. Mycket kontakt har tillbringats

tillsammans med dessa lärare under den verksamhetsförlagda utbildning och på så sätt kunde de kontaktas på ett smidigt och enkelt sätt. Det handlar alltså om ett bekvämlighetsurval.

Genomförande

Kontakt togs med lärarna via mail och de tillfrågades om de ville delta i studien. Ett brev skickade då ut som informerade om vilket ämne som studien skulle behandla och vad som gällde för den (se Bilaga 2). Brevet är en skriftlig försäkring som Repstad (2007, s.96) menar, talar om varför man som forskare har valt personen till studien. Det informeras också om anonymitet och forskarens tystnadsplikt. Vem som är ansvarig för undersökning ska det också informeras om (Patel & Davidson 2003, s.70). Eftersom mycket kontakt har tillbringats med lärarna genom den verksamhetsförlagda utbildningen var det inget problem att få kontakt med dem, dock var några av lärarna inte så snabba på att svara. Den tidiga kontakten hade som syfte att underlätta planeringen längre fram, eftersom tiden skulle vara knapp.

För att vara så påläst som möjligt är det av stor vikt att prova intervjufrågorna innan den första intervjun för att se i vilken ordning som frågorna skulle komma i (se Bilaga 3). Detta kallas för en pilotstudie (Patel & Davidson 2003, s.58). Som forskare vill man att intervjuerna ska bli så bra som möjligt och om en pilotstudie görs innan kan frågorna bli bättre (Repstad 2007, s.87). I denna studie gjordes en pilotstudie med en vän för att se om frågorna kom i en bra ordning och om frågorna var tydliga. Det visade sig att frågorna hade en bra ordning och det som ändrades var att en fråga lades till. Det var frågan: Vad har du för råd till blivande lärare som ska arbeta med elevinflytande? Detta gjordes för att få ett bra avslut på intervju och tanken var att lärarna skulle få chansen att sammanfatta det som sagts tidigare eller komma med något mer intressant som inte behandlats under intervjun. Det som också lades till var två rubriker för att göra det tydligare vad som behandlades i de olika frågorna. Rubrikerna var frågeställningarna i studien.

Sedan bestämdes vilka dagar och tider som passade för att intervjuerna skulle kunna genomföras. Detta bestämdes tillsammans med lärarna. En dag tillbringades på den ena skolan där fyra av lärarna fanns och en annan dag tillbringades på den andra skolan där de andra två lärarna arbetar. När det gäller intervjuer är det viktigt att välja en plats där de kan genomföras ostört och platsen ska kännas bra för respondenten. Om resultatet av en intervju blir bra eller dålig kan påverkas av platsen den utförs på. (Repstad 2007, s.96) Intervjuerna genomfördes i anslutning till idrottshallen i lärarnas arbetsrum, eftersom de känner sig hemma

där. Intervjuerna kunde genomföras utan att någon eller något störde. Intervjuerna som genomfördes var mellan 20 och 35 minuter långa.

Innan intervjuerna började upprepades det som stod i brevet som skickade ut till lärarna, för att få en muntlig försäkring på att de inte har missat vad som gäller för studien (Repstad 2007, s.96). Detta menar också Patel och Davidson är viktigt (2003, s.71). Innan varje intervju började tillfrågades lärarna om de tilläts att samtalen spelades in och detta gick alla deltagarna med på i studien. Att börja med bakgrundsvariabler är vanligt att man gör. Vad som menas med det är att det är neutrala frågor som man inleder med (Patel & Davidson 2003, s.73). I denna studie handlar detta om deltagarnas kön, ålder, var och när examen togs och typ av utbildning. Dessa frågor kan vara mer omfattande också om det behövs. Alla intervjuer spelades in via en smartphone. När intervjuerna var genomförda visades tacksamhet för att deltagarna hade tagit sig tid med att ställa upp. Repstad (2007, s.102) hävdar att det är proffsig att tala om för den man intervjuar att man fått mycket värdefull information och att man gärna vill återkomma om det skulle behövas.

Databearbetning och analysmetod

Alla intervjuer transkriberades. Inspelningarna fördes över från smartphonen till ett program i datorn som heter iTunes, vilket är kopplat direkt till Apple. Sedan fördes detta över till pappersform. (Repstad 2007, s.111) Att allt ska med ordagrant beskriver Repstad (2007, s.112) som huvudregeln. Det som gjordes var att frågorna och svaren skrevs ner och kommentarer som okej, mm och liknande uteslöts. Materialet sammanställdes och sedan tolkades det genom att hitta teman, likheter och skillnader i intervju svaren. Intervjufrågorna har sammanställts utifrån frågeställningarna, vilket underlättade när resultatet skulle sammanställas.

Tillförlitlighetsfrågor

När man inom forskning pratar om validitet förklaras detta med ordet giltighet. Det handlar vidare om hur man har lyckats undersöka det man har velat undersöka. (Repstad 2007, s.151) Lärarna svarade på intervjufrågor och då vidare kunde frågeställningarna i studien besvaras. Genom kvalitativa intervjuer får man ta del av lärarnas åsikter och erfarenheter och i den här studien var valet av metod rätt i förhållande till studiens syfte. Min pilotstudie bidrog till högre validitet.

När det handlar om ordet pålitlighet är det vad forskning kallar för reliabilitet. Det kan handla om mätinstrumentet, hur exakt och väl de har fungerat under forskningsprocessen. Eller hur informationen man har fått fram är pålitlig och precis. Det handlar också om genomförandet av analysen, om man har lyckats utan att brister och fel har uppkommit. (Repstad 2007, s.151)

Bandinspelningarna som användes vid intervjuerna fungerade och användes i det syftet som de skulle användas för. Om forskaren själv eller någon annan skulle göra om denna studie skulle man inte få samma svar från intervjupersonerna, eftersom det är individernas tankar som beskrivs i en kvalitativ metod. Deras uppfattningar kan ha ändrats eller utvecklas sedan intervjuerna genomfördes. Om en annan forskare skulle använda sig av det inspelade materialet skulle tolkningen kunna bli annorlunda och kanske komma fram till andra slutsatser men studien går att upprepa så länge det inspelade materialet finns kvar. Reliabilitet ökar i och med min intervjuguide, eftersom denna bidrog till att alla lärare fick svara på samma frågor.

Analysen genomsyras av ett kritiskt förhållningssätt genom hela processen, för att undvika brister och fel. Som forskare tolkar och bildar man sig egna uppfattningar om studiens ämne. Studien ville belysa lärares erfarenheter och åsikter kring elevinflytande som sedan kan användas i en framtida yrkesroll.

Etiska aspekter

Inom forskning finns det fyra olika huvudkrav som man måste förhålla sig till som forskare. Det handlar om att skydda personernas integritet i undersökningar som man gör. De fyra huvudkraven är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Inom varje krav finns det också specifika regler som jag kommer gå närmare in på här nedan. (Vetenskapsrådet 2002, s.6)

Varje intervju inleddes med att berätta om de fyra huvudkraven för att skydda deltagarnas integritet. Det första huvudkravet handlar om att ge mycket information till deltagarna. De ska få reda på studiens syfte och vilka villkor som gäller för deras deltagande. Det som också är viktigt för dem att känna till är att deltagandet är frivilligt samt att de har rätt att avbryta sin medverkan när de vill. Den information som kommer fram kommer endast att användas för studien, vilket deltagarna också ska informeras om. Detta informerades lärarna om. Resultatet skulle komma att redovisas berättades också för deltagarna, eftersom detta kunde ses som intressant för dem att ta del av. (Vetenskapsrådet 2002, s.7)

Samtyckeskravet är det andra huvudkravet som handlar om att deltagarna själva har rätt att bestämma om de vill medverka i studien. Eftersom det är lärare som ingår i studien behöver endast en förfrågan ges, eftersom de är vuxna och kan bestämma över sin egen situation. Lärarna godkände detta. Här ses också sambandet till deras samtycke, när det gäller att spela in intervjuerna. Deltagarna bestämmer över villkoren. De ska också veta att om de skulle avbryta sin medverkan kommer detta inte att påverka dem negativt på något sätt. (Vetenskapsrådet 2002, s.9-10)

Konfidentialitetskravet är det tredje huvudkravet, vilket betyder att det ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. När det gäller utomstående ska deltagarna i undersökningen inte kunna identifieras av dem. (Vetenskapsrådet 2002, s.12) I studien kommer inte lärarnas namn eller skola nämnas, vilket de blev informerade om. Det som också tillades i denna information var att dokumenten med intervjuerna på kommer att raderas när uppsatsen blivit godkänd.

Det sista huvudkravet är nyttjandekravet, som innebär att informationen som framkommer av enskilda personer används för forskningsändamål och inte för kommersiellt bruk (Vetenskapsrådet 2002, s.14). Varför intervjuerna spelades in gavs det information om till deltagarna. Detta skulle underlätta arbetet med analyserna och sammanställningen av resultatet vid en senare tidpunkt. Deltagarna förstod att det endast var för personligt bruk som intervjuerna skulle lyssnas på.

Analys av resultat

Här redovisas resultatet från mina intervjustudier och dessa analyseras med hjälp av det sociokulturella perspektivet.

Sammanställning av resultatet utifrån olika teman

Syftet med studien är att analysera hur elevinflytande fungerar i praktiken med hjälp av det sociokulturella perspektivet. Olika teman har lyfts fram som svar på valda frågeställningar utifrån intervjuerna i resultatet. De teman som kommer behandlas är: elevinflytande under lärarnas utbildning samt hjälpmedel för detta, lärarnas syn på om eleverna har stort inflytande, vad eleverna får påverka och vad lärarna kan göra för att ge ett ökat elevinflytande, vad elevinflytande betyder för lärarna och på vilket sätt det är viktigt, miljöns påverkan på elevinflytande, hur lärarna kan göra eleverna mer delaktiga och vad de inte får påverka, dialog

och reflektion i undervisningen, lärarnas synpunkter när eleverna kommer med förslag, lärarnas syn på elevernas rätt och eget ansvar för elevinflytande, lärarnas råd samt likheter och skillnader mellan lärarna.

I slutet av detta avsnitt kommer en sammanfattning på studiens frågesällningar som är: Vilka erfarenheter har lärarna i idrott och hälsa när det gäller elevinflytande? Hur arbetar lärare i idrott och hälsa med elevinflytande? Om det finns några likheter och skillnader vilka är då dessa?

Lärarna benämns med siffrorna 1-6 i resultatet. De är både män och kvinnor mellan 31-54 år gamla och de tog sin examen mellan 1986-2008. Fyra av lärarna är behöriga att undervisa i idrott och hälsa och två av lärarna är inte det.

Lärarnas erfarenheter av elevinflytande

Elevinflytande under lärarnas utbildning samt hjälpmedel för detta

De inledande frågorna belyser på vilket sätt elevinflytande behandlades under lärarnas utbildning och om den gav tillräckligt med hjälpmedel för att kunna arbeta med detta. Resultatet visar på att fem av lärarna tycker att elevinflytande togs upp i deras utbildning, dock är tre av dessa överens om att de inte kommer ihåg hur detta behandlades. En av lärarna tyckte inte att elevinflytande behandlades under utbildningen:

”Jag tycker vi pratade en hel del om det faktiskt. Att det är viktigt att de får vara med och förstå också varför de gör saker och men också vara med och säga vad de tycker och liksom. Men jag kommer faktiskt inte ihåg precis eller så.”¹

”Spontant när jag får tänka efter så vet jag inte om vi pratade om det alls. Man lärde sig alla saker man skulle göra men just nått elevinflytande kan jag inte komma ihåg att vi läste. Jag kan inte komma på nått jättespeciellt som man har gått igenom.”²

Detta avsnitt kan kopplas samman med forskningen som tar upp kunskaper. Dessa hjälper människan att förstå saker på ett bättre sätt (Säljö 2000, s.125).

¹ Lärare 1 Intervju den 27 november 2012

² Lärare 5 Intervju den 28 november 2012

Tre av lärarna tyckte att deras utbildning gav tillräckligt med hjälpmedel för att kunna arbeta med elevinflytande. En av lärarna hade en lite mer tveksam inställning. Två av lärarna svarade att deras utbildning inte gav tillräckligt med hjälpmedel:

”Absolut, lära för livet. Lärde mig att driva saker. Förstå grupper. Ta en roll bland barn. Lärde mig att ha en bra dialog. Förståelsen blev bättre.”³

”Ja. Det tycker jag. Vi gjorde många olika saker och man har fått mycket hälften med sig och vi gjorde egna övningar som vi satte ihop och hjälpte varandra och hälften som vi har fått.”⁴

Det som kan kopplas till detta avsnitt är samspelet med varandra i omgivningen som det sociokulturella perspektivet tar upp (Säljö 2000, s.36). Vidare är detta samspel viktigt eftersom människan föds in i detta samt utvecklas med andra människor (Säljö 2000, s.66). De lärare som har fått ut mer av sin utbildning kan på så sätt lära sina kollegor och sina elever hur detta kan ske och på så sätt sker ett samspel.

Lärarnas syn på om eleverna har stort inflytande

Resultatet visar på att alla lärare är eniga om att deras elever inte har stort inflytande. Två av lärarna menar att eleverna får mer inflytande ju äldre de blir:

”Elevinflytande skulle jag vilja påstå på idrotten är mest, vad kör vi för lekar typ. Nå mer är det inte, det kan jag faktiskt inte säga att det är.”⁵

”Mer och mer desto äldre de blir.”⁶

Enligt det sociokulturella perspektivet möts individer och kan ta till sig nya sätt att tänka, resonera och handlar genom deltagande i kommunikation (Säljö 2000, s.115). Genom att lärarna och eleverna pratar med varandra vet de vad de tycker och kan göra saker bättre.

³ Lärare 2 Intervju den 27 november 2012

⁴ Lärare 1 Intervju den 27 november 2012

⁵ Lärare 6 Intervju den 28 november 2012

⁶ Lärare 4 Intervju den 27 november 2012

Vad eleverna får påverka och vad lärarna kan göra för att ge ett ökat elevinflytande

Resultaten från intervjuerna visar att alla lärare tycker att eleverna får vara med och påverka i undervisningssituationerna:

”Jag frågar ofta så här har jag gjort om det är en lek eller vad det nu skulle kunna vara sen får ni gärna berätta hur ni har gjort skulle ni vilja ändra nått efteråt som vi kan ändra till nästa gång i regel eller om man kan ha flera lag eller det frågar jag nog ganska ofta.”⁷

”Lektionsinnehåll, musik, önska vem man vill vara med.”⁸

Barnet blir medvetet om vad som är intressant och värdefullt att urskilja ur den mängd iakttagelser som man skulle kunna göra i varje situation genom att höra vad andra talar om och hur de ser på världen (Säljö 2000, s.37).

En fråga om hur det skulle se ut för lärarna om de skulle ge ett ökat elevinflytande ställdes. Resultaten visar att två av lärarna tycker att eleverna har det inflytande som går att ha och en lärare är mer skeptisk till hur detta skulle gå till:

”Jag tror det skulle vara svårt att få till mer elevinflytande faktiskt.”⁹

”Jag vill tro att det är begränsad tid till att du ska kunna göra de här sakerna. När vi ska lära oss det här, vad ska vi göra då, då vill vi göra så här för att lära sig. Det finns ju inte möjligheter att göra det.”¹⁰

Enligt det sociokulturella perspektivet är det genom deltagande i aktiviteter som lärandet sker i första hand (Säljö 2005, s.48). Det är här man har se hur detta fungerar i praktiken.

Tre av lärarna menar på att de skulle vilja ha mer tid för att kunna ge ett ökat inflytande:

”Mer tid. Jag har mina lektioner och det är den tiden jag träffar klassen. Annan tid att träffa eleverna och ha en diskussion. Mer tid för intervjuer med eleverna om vad de tycker är roligt och hur vi skulle kunna göra det. Men jag har inte den tiden.”¹¹

⁷ Lärare 1 Intervju den 27 november 2012

⁸ Lärare 3 Intervju den 27 november 2012

⁹ Lärare 5 Intervju den 28 november 2012

¹⁰ Lärare 6 Intervju den 28 november 2012

¹¹ Lärare 3 Intervju den 27 november 2012

”Jag behöver egentligen inga incitament utifrån någon annan för att jag ska göra mer. Det är helt enkelt man får väga tiden man lägger på att de själva får bestämma kontra vad man måste hinna gå igenom och vilken typ av kvalité man vill ha på undervisningen.”¹²

Lärare och elever är människor och dessa befinner sig under ständig utveckling och förändring enligt Säljö. (2000, s.119) Att lärare får reflektera över hur ett ökat inflytande kan ske gör att de utvecklar sitt arbete kring detta.

Hur lärare arbetar med elevinflytande

Vad elevinflytande betyder för lärarna och på vilket sätt det är viktigt

Resultatet visar på att elevinflytande betyder att eleverna får vara med att påverka eller bestämma i undervisningen enligt fyra av lärarna i studien. En annan av lärarna påstår att eleverna inte är med och bestämmer direkt eftersom det är hon som gör det. Hon menar vidare på att elevinflytande handlar om att ha en bra dialog med eleverna, men de påverkar inte undervisningen så mycket för det. Ytterligare en lärare anser att elevinflytande betyder att man deltar på sin egen nivå. Detta anser även tre av de fyra lärarna som nämndes först:

”Jag tycker att elevinflytande är när eleven får vara med och påverka. Det ska ju vara på en rimlig nivå. Ha en diskussion om på vilket sätt de kan vara med och hur man kan förbättra saker.”¹³

Det som är det centrala och utgör länken mellan barnet och omgivningen är kommunikation och språkanvändning i ett sociokulturellt perspektiv. Barnet blir delaktigt i hur människor i deras omgivning uppfattar och förklarar företeelser genom att kommunicera om vad som händer i lekar och interaktion. (Säljö 2000, s.67)

En fråga belyste lärarna om de tyckte att elevinflytande är viktigt och på vilket sätt. Resultatet visar på att alla lärare tycker det är viktigt eller mycket viktigt med elevinflytande. Det är viktigt för att elevkontakten betyder mycket för lärarna:

”Jag tycker det är jätteviktigt. Jag tycker det är jätteviktigt för jag tror att det blir mycket roligare för eleverna om de själva har varit med. Att de själva får bestämma.”¹⁴

¹² Lärare 4 Intervju den 27 november 2012

¹³ Lärare 3 Intervju den 27 november 2012

”Ja. Det är viktigt för att man ska kunna komma eleven nära. För att eleven ska bli engagerad och bry sig i huvudtag så måste man nog ha en form av elevinflytande tror jag.”¹⁵

För att eleverna ska kunna säga vad de tycker i skolmiljön är deras behärskning av kommunikation avgörande (Säljö 2000, s.208). Eftersom lärarna tycker att det är viktigt med elevinflytande måste det framgå att det är viktigt att eleverna får vara med i skolans sammanhang.

Miljöns påverkan på elevinflytande

Vad lärarna anser om miljöns påverkan till inflytande i undervisningen i idrott och hälsa var någonting som lärarna fick svara på. Lärarna tolkade denna fråga lite olika och åsikterna är delade. En lärare menar att det nog inte är någon skillnad på att få in elevinflytande i idrott och hälsa undervisningen än i ett vanligt klassrum. En lärare menar på att det är svårare i idrott och hälsa eftersom de har den korta tiden. Det som eleverna förväntar sig är att de ska ha idrott men läraren menar att hon skulle kunna lägga upp det annorlunda. En annan lärare menar på att det är lättare att få in elevinflytande spontant i undervisningen, eftersom det är mer fritt. Två av lärarna är inne på att det inte är en miljö som passar alla elever eftersom det är en miljö med mycket rörelse med hög ljudnivå. Den ena av lärarna menar också på att man har lite tid till att jobba med varje elev eftersom du möter många olika individer. En annan lärare är också inne på att miljön i idrott och hälsa är väldigt utsatt. Hon menar att det inte är så väldigt enkelt att till exempel integrera. Elevinflytande ser bra ut på papperet, men när man kommer till verkligheten ser det annorlunda ut.

Säljö menar här på att det handlar om att eleverna och lärarna samspela med varandra i omgivningen (Säljö 2000, s.36). Detta är mycket viktigt i den miljö som finns i ämnet idrott och hälsa. Omgivningen påverkar olika individer på olika sätt.

En annan fråga som ställdes var hur en miljö borde se ut för att kunna få in elevinflytande. Resultaten visar på att lärarnas åsikter skiljer sig en hel del åt även här. En av lärarna menar på att miljön är bra. En annan lärare skulle vilja ha en teorisal där man kan se på film och diskutera saker med eleverna. Att använda sig av de stora ytor som finns, menar en annan lärare. Då kan man göra många olika aktiviteter samtidigt. En av lärarna menar på att man kan

¹⁴ Lärare 1 Intervju den 27 november 2012

¹⁵ Lärare 2 Intervju den 27 november 2012

anpassa hallarna. Han påpekar skillnaden på en livlig miljö och en lugn miljö, när man har genomgångar. Man kan hela tiden förändra saker i miljön, man anpassar den hela tiden menar en annan lärare. Han menar på att det vi håller på med är hela tiden föränderligt. En av lärarna menar på att hon överdriver när hon förklarar, men att vi måste se hur det ser ut. Hon skulle då vilja ha en dag till i veckan och att eleverna skulle ha idrott varje dag. Det handlar om tidsbrist och hon skulle vilja ha en halvtimme mellan varje lektion. Hon frågar sig på vilken tid eleverna ska ha medverkan.

I det sociokulturella perspektivet handlar det om att vi kan samspela med andra människor i olika aktiviteter med hjälp av kommunikation, vilket gör att vi blir delaktiga (Säljö 2000, s.82). Det viktiga är att se vad som fungerar och inte fungerar för att hela tiden utveckla elevernas vardag.

Hur lärarna kan göra eleverna mer delaktiga och vad de inte får påverka

Mitt resultat visar på att alla lärare är eniga om att det handlar om att prata mer med eleverna för att göra dem mer delaktiga. Två lärare tar upp utvärdering som viktigt för att ta till sig synpunkter från eleverna. Det kan handla om hur lektionen har varit och på så sätt tar man till sig deras tankar. En av lärarna utvecklar detta på ett mycket detaljerat sätt. Han menar på att man kan samla gruppen efter en stund och fråga vad de tyckte samt om man kan förbättra eller förändra något. Det som man också kan göra, som också sker mycket per automatik är att fråga eleverna allt eftersom lektionen pågår. Vad de tycker och så. En lärare menar på att det är en fördel om man försöker ha eleverna med sig. En annan lärare menar att eleverna måste bli mer insatta i läroplanen på något sätt om man ska låta de ta mer beslut kring undervisningen. Säljö menar att det som både har varit, är och kommer att vara den viktigaste arenan för lärande är samtalet (2005, s.33).

Resultatet visar på att fem av lärarna tar upp grovplaneringen och de moment som måste göras som det som eleverna inte kan påverka i deras undervisning. Den sjätte läraren menar att de inte kan påverka scheman, tiderna samt hur mycket tid de har:

”I grovplaneringen har de inget inflytande över kan jag tycka. Man måste få med alla delar.”¹⁶

¹⁶ Lärare 1 Intervju den 27 november 2012

”Vissa saker är bestämda. Jag har mina moment som jag ska genomföra. De skulle inte få kunna välja bort saker om de skulle vara med och planera, som står att vi ska ha med i undervisningen.”¹⁷

Genom att delta i praktiska och kommunikativa samspel med andra lär sig människor saker. Vi använder senare resurser för att förstå och kommunicera i framtida situationer genom de sätt att resonera och tolka verkligheten som vi möter i interaktionen. (Säljö 2000, s.105-106)

Dialog och reflektion i undervisningen

Det som går att utläsa av intervjuvaren är att alla lärare tycker att dialog är jättebra och viktigt som verktyg för elevinflytande. Två av lärarna kommenterar också att det är någonting man har hela tiden. Tre av lärarna tar upp tiden som en aspekt för att det inte alltid hinns med:

”Det är ju jättebra, men det finns inte så mycket tid. Jag önskar att jag kunde prata med alla mera verkligen eftersom inte några inte kommer fram så mycket. Jag vill försöka få in den tiden.”¹⁸

”Ja det är klart. Jag tycker att man har dialog med barnen hela tiden men sedan så även där, det tar också tid du kan inte stå och dialoga hela tiden.”¹⁹

Kommunikativa processer blir centrala i ett sociokulturellt perspektiv på mänskligt lärande och utveckling (Säljö 2000, s.37).

En annan fråga som ställde under intervjuerna var om det finns tid för reflektion i lärarnas undervisning och hur detta går till i så fall. Resultatet visar på att två lärare tycker att det tillämpas alldeles för lite i deras undervisning. Tre av lärarna svarar att det finns tid för reflektion ibland. En av lärarna svarar att det finns tid för reflektion i undervisningen:

”Alldeles för lite. Vi brukar avsluta lektionen med en snabb genomgång vad vi har gjort och vad vi har tränat på. Jag skulle kanske vilja ha reflektion från eleverna enskilt, men det känns som inte den tiden finns.”²⁰

¹⁷ Lärare 3 Intervju den 27 november 2012

¹⁸ Lärare 1 Intervju den 27 november 2012

¹⁹ Lärare 6 Intervju den 28 november 2012

²⁰ Lärare 3 Intervju den 27 november 2012

”Många lektioner har vi avslutning där vi pratar om vad vi har tränat på och vad vi har lärt oss. Räck upp handen om man tyckte det var roligt eller tråkigt. Ibland blir det att man bryter mitt i och vad händer nu och varför vart det så här. Det kommer nästan in i varje lektion.”²¹

Detta avsnitt kan kopplas till det sociokulturella perspektivet där reflektion blir möjlig i och med språket (Säljö 2005, s.227).

Lärarnas synpunkter när eleverna kommer med förslag

Resultatet visar på att fyra av lärarna är mycket positiva till när eleverna kommer med förslag på saker de vill göra. En av dessa lärare är mycket skeptisk till elevinflytande över lag. Två av lärarna menar att de lyssnar ibland men att det inte går att framföra sina förslag samma dag:

”Jag tycker det är roligt, jag tycker det är positivt att de engagerar sig och just att de vågar komma för då vet de att de kanske går att påverka. Det tycker jag är jätteroligt.”²²

”Ja, det lyssnar man väl på. Men du kanske har planerat nått annat och du ska få in de här grejerna därför att det inte finns någon tid kvar. Lite det här elevinflytande, det ser så j*vla bra ut på papperet.”²³

Individen blir delaktig i kunskaper och färdigheter genom kommunikation enligt det sociokulturella perspektivet (Säljö 2000, s.37).

Lärarnas syn på elevernas rätt och eget ansvar för elevinflytande

Resultatet visar på att många av lärarna är tveksamma till elevernas vetskap kring vad de tror att eleverna känner till om sin rätt till inflytande. En lärare menar på att hon faktiskt inte vet vad eleverna känner till om sin rätt men menar att eleverna måste tro att det fungerar när man säger mycket eftersom det händer saker då. Hur mycket rätt de har att säga saker vet hon inte om de tänker på. En annan lärare tror att eleverna inte känner till så mycket om det. Han menar att det inte är någonting de går hit och tänker på. Han menar vidare på att det är individuellt också. En lärare menar att det är dåligt med att eleverna känner till deras rätt till inflytande. Att de inte vet så mycket är någonting som vi kan ta med oss. Han menar på att det är bra om man får belysa att eleverna har en liten chans till elevinflytande. Tre av lärarna menar att ju äldre man blir desto mer medveten blir man och eleverna får även träna på att ta

²¹ Lärare 4 Intervju den 27 november 2012

²² Lärare 5 Intervju den 28 november 2012

²³ Lärare 6 Intervju den 28 november 2012

ansvar då. En av lärarna menar på att de små eleverna känner till alldeles för lite om sitt rätt. Vad eleverna ska göra på gympan menar en av lärarna på att barn tror att elevinflytande är, men de är för små för detta. En lärare menar att de pratar om att man får välja vad man vill göra när de har vallekationer och elevens val, men det framkommer inte om han tror att de är medvetna om det.

Kommunikativa processer blir centrala i ett sociokulturellt perspektiv på mänskligt lärande och utveckling (Säljö 2000, s.37). Om inte lärarna pratar med sina elever vet de inte heller vad de känner till om sin rätt till inflytande och eleverna vet heller inte vad de har för ansvar.

En annan fråga som ställdes till lärarna i intervjuerna var vad eleverna själva har för ansvar att ta tillvara sitt inflytande. Tre av lärarna tror att det är svårt för eleverna. En av lärarna är mycket skeptisk till detta och menar på att en elev som går i tvåan inte har något ansvar att ta tillvara sitt elevinflytande. Hon frågar sig själv vidare vem det är som ska se till det. Att ge de här små ett ansvar tror en annan lärare är svårt. Vi måste i så fall meddela det på något sätt till dem menar han. De små har tillräckligt med att ha hand om sig själva och därför är det svårt att de ska ha ett eget ansvar. En annan lärare menar på att det är svårt för eleverna att veta sitt ansvar, särskilt de små. Hon menar att det är vi som ska tala om hur mycket de kan ha. Enligt det sociokulturella perspektivet är det genom deltagande i aktiviteter som lärandet sker i första hand (Säljö 2005, s.48).

Tre av lärarna menar på att det handlar om att förvalta sitt ansvar på ett bra sätt till exempel när de får en uppgift. Två av dessa lärare menar att vissa elever behöver mer hjälp när man tilldelar ett inflytande. En annan lärare menar på att de inte får tramsa bort ansvaret, utan se till så att det fungerar. Hon tillägger också att hon inte pratar jättemycket om elevinflytande i undervisningen. Den tredje läraren menar på att när eleverna har rättigheter kommer även skyldigheter. Han menar att när de får chanser måste de ta tillvara dessa. När de har olika val på aktiviteter som finns har de ett ansvar att göra dessa val till exempel.

Vad en individ kan prestera ensam och utan stöd är den ena sidan av hur Vygotsky definierar utvecklingszonen. Vad man kan prestera under en vuxens ledning eller i samarbete med mer kapabla kamrater är vad den andra sidan handlar om. Vi kan ofta lösa problem som vi skulle ha svårt att klara av helt på egen hand med lite handledning eller assistans i omgivningen. (Säljö 2000, s.120)

Lärarnas råd

Den avslutande frågan i intervjuerna handlade om vad lärarna kunde ge för råd till blivande lärare när de ska arbeta med elevinflytande. Två av lärarna menar på att man ska försöka få in det naturligt i undervisningen. Integrera det på ett sätt som passar både en själv och gruppen. En av dessa lärare påpekar att dialogen är mycket viktig hela tiden. Detta hävdar tre till av lärarna också, eftersom de anser att det är viktigt att lyssna på sina elever. En annan lärare menar att man ska våga göra saker annorlunda och inte vara rädd för att ändra sina saker. Tre av lärarna menar att det är viktigt att man förklarar varför man gör det man gör, alltså klargör målet med lektionerna. En lärare menar på att det är viktigt att tänka igenom vad elevinflytande är och på vilket sätt man får inflytande. Det går inte bara att ge ett inflytande, man måste tänka igenom och planera det menar han. En annan lärare tycker att det här med elevinflytande går lite överstyr och menar att det inte finns så mycket spelutrymme för detta. Auktoriteten och att man får med sig eleverna är det viktiga. Två andra lärare poängterar också styrandet i undervisningen som man måste ha eftersom eleverna inte får ta över. Vi kommunicerar genom våra egna erfarenheter och iakttagelser till andra genom språket enligt Säljö (2005, s.81).

Sammanfattning av resultatet

Resultatet visar att elevinflytande togs upp i lärarnas egen utbildning enligt majoriteten men en skillnad som framkom var lärarnas syn på om deras utbildning gav tillräckligt med hjälpmedel eller inte. En likhet som kan ses i resultatet är att alla lärare påstår att deras elever inte har stort inflytande, men samtidigt är de eniga om att eleverna får vara med och påverka i själva undervisningssituationerna. Det vill säga det som sker ”här och nu”. När det kommer till att öka inflytandet hos eleverna skulle hälften av lärarna vilja ha mer tid för att kunna arbeta bättre med detta.

Elevinflytande betyder enligt lärarna i studien att eleverna får vara med att påverka eller bestämma i undervisningen enligt majoriteten. Att eleverna deltar på sin egen nivå anser också några av lärarna att elevinflytande betyder. När det kommer till miljöns påverkan i idrott och hälsa är lärarnas åsikter mycket delade. Vissa tycker att miljö är svårare och andra tycker den är lättare att få in elevinflytande i. Lärarna har olika åsikter och synpunkter på hur en miljö borde se ut för att få in inflytande i undervisningen. Alla lärare tycker att det är viktigt eller jätteviktigt med elevinflytande och att elevkontakten är viktig.

Alla lärare i studien är eniga om att det handlar om att prata mer med eleverna för att göra de mer delaktiga. Grovplaneringen och de moment som måste göras menar majoriteten av lärarna är det som eleverna inte kan påverka i deras undervisning. Dialog tycker alla lärare är jättebra och viktigt. Lärarna har skilda åsikter om reflektion hinns med eller inte i deras undervisning. När det handlar om förslag som eleverna kommer med är nästan alla lärare mycket positiva till detta. Det råder delade meningar hos lärarna när det handlar om vad eleverna känner till om sin rätt till inflytande. Hälften tror att det är svårt för eleverna att själva ha ansvar över sitt inflytande och hälften påstår att det handlar om att förvalta ansvaret på ett bra sätt. Lärarnas råd för att arbeta med elevinflytande skiljer sig en del.

Diskussion

I det första avsnittet kommer studiens resultat kopplas samman med bakgrunden och den tidigare forskningen och i det andra avsnittet kommer den valda metoden, kvalitativa intervjuer att diskuteras.

Resultatdiskussion

Arbetet med elevinflytande

Syftet med studien är att analysera hur elevinflytande fungerar i praktiken och med denna studie tror jag att lärarna fick en tankeställare när det handlar om hur elevinflytande gör sig synligt i deras undervisning. Jag trodde att svaren skulle vara mycket olika från lärarna i studien, vilket de också visade sig vara. Mycket kommer in naturligt i undervisningen, men det är viktigt att förklara varför man gör som man gör enligt lärarna. Det var endast en lärare som tog upp att det är viktigt att själv tänka igenom vad elevinflytande är och på vilket sätt eleverna får inflytande i undervisningen. Detta är en förutsättning för att man ska kunna få in elevinflytande i sin undervisning. När det handlar om att arbeta med elevinflytande redogör Selberg (2001, s.9-10) för en läroprocess som består av åtta steg. Skolan kan använda modellen om den vill utveckla ett rikt lärande. Det gäller att alla elever är delaktiga om det ska bli ett meningsfullt lärande i alla stegen. Stegen är följande: ingången till lärandet, förberedelser för val av arbete, val av arbete, planering av arbete, genomförande av planerat arbete, planering av redovisning av lärandet, redovisning av läranderesultatet samt utvärdering/värdering av resultatet.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av idrott och hälsa undervisningen i visar på att läraren måste bjuda in eleverna i lärandeprocessen hela tiden. Det som synliggörs då är deras behov,

förutsättningar, erfarenheter och tänkande, vilket vidare ligger till grund för hur undervisningen kan organiseras. Lektionsobservationer visar att de skolor som lyckas skapa utrymme för elevernas inflytande och delaktighet kan i större utsträckning anpassa undervisningen efter varje elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. (Skolinspektionen 2012, s.15-16) Enligt Larsson (2004, s.3) kan läraren öka möjligheten för enskilda elever att göra sin röst hörd genom att de i början av terminen kan skriva ner sina önskemål på lappar. Gladgympan är ett sätt som man kan arbeta på, eftersom den kan göra eleverna mer delaktiga och på så sätt få mer inflytande i undervisningen. Eleverna får då komma med önskemål om dagens idrottsaktiviteter. Gladgympan ger eleverna inflytande och har som mål att alla elever ska känna sig delaktiga på något sätt i lektionerna. (Mårtensson 2011, s.6-9)

Erfarenhet av elevinflytande och begreppet elevinflytande

Resultaten i den här studien visar på att det finns fler skillnader än likheter i lärarnas åsikter om elevinflytande. Detta tror jag dels kan bero på lärarnas erfarenheter i form av utbildning. Som resultatet visar togs elevinflytande upp i utbildningen enligt majoriteten men hur detta skedde är oklart. Skolverkets rapport visar att ledarskap och uppföljning är någonting som det krävs mycket av när det handlar om elevinflytande (Skolverket 1999, s.41). Utbildningen gav tillräckligt med hjälpmedel för att kunna arbeta med elevinflytande enligt några. En av lärarna hade en lite mer tveksam inställning och två av lärarna menar att deras utbildning inte gav tillräckligt med hjälpmedel. Skolverkets rapport visar också att det inte finns något lösenord, inget färdigt recept eller ingen specifik metod att använda sig av när det gäller elevinflytande. Det finns istället kunskaper, pedagogiska verktyg samt ett pedagogiskt förhållningssätt att ta hjälp av för att möjliggöra elevinflytande. (Skolverket 1999, s.114) Varför lärarnas åsikter skiljer sig åt kan också bero på begreppet elevinflytande. Enligt Skolverket (1999, s.3) är elevinflytande som begrepp mycket svårtolkat. Det är ett oklart begrepp som kan fyllas med olika innehåll (Skolverket 1999, s.5). Detta kan försvåra arbetet för lärarna.

Elevinflytande är viktigt

Lärarna i studien är överens med forskningen nedan om att elevinflytande är viktigt. Elevernas ansvar och inflytande är viktiga saker i det pedagogiska sammanhanget (Lundvall & Meckbach 2008, s.357). Hult och Olofsson (2011 s.129) tar upp tre viktiga anledningar. För det första är det en mänsklig rättighet att eleverna ska ha inflytande. För det andra är det skolans uppdrag att fostra demokratiska medborgare. När det handlar om elevernas lärande är

inflytande en förutsättning för detta, vilket är den tredje anledningen. Elvstrand (2011, s.58) menar också att det finns många anledningar till att ge barn inflytande i skolan.

Vad eleverna får påverka och inte påverka i undervisningen

Det styrande som de flesta lärare vill ha över undervisningen speglar sig mot det som eleverna får påverka och inte får påverka i undervisningen. Enligt den här studien har eleverna inte stort inflytande, men de får mer ju äldre de blir. Detta säger emot forskning som visar på att eleverna har stort inflytande i undervisningen i idrott och hälsa, dock handlar detta om flera nationella studier (Lundvall & Meckbach 2008, s.360). Korpela (2004, s.73) hävdar att det är läraren som avgör hur stort inflytande eleverna får. Barnets ålder och mognad betydelse för barnets åsikter (Barnkonventionen 1989, s.18).

Eleverna får inte påverka grovplaneringen och de moment som måste göras i den här studien. Detta stämmer överens med Nordanskog och Åhlunds studie som visar på att eleverna inte får vara med och påverka terminsplaneringar. När det handlar om möjligheten till delaktighet i planeringen visar studien på att läraren sällan släppte in eleverna i detta arbete. (Nordanskog & Åhlund 2007, s.21) Meckbachs studie visar på motsatsen, eftersom de flesta lärarna menar på att eleverna får vara med och diskutera fram innehållet i årsplaneringen (Meckbach 2004, s.82). I den här studien är eleverna inte så gamla, vilket kan vara en förklaring till varför de inte får delta i upplägget av undervisningen. När det handlar om hur länge eleverna ägnar sig åt ett visst innehåll samt påverkan på arbetssätten är deras inflytande relativt lågt (NU-03, s.94). Larsson (2004, s.3) menar att inflytandet är begränsat i ämnet i form av aktiviteter och inte när det gäller synpunkter på undervisningsformer och liknande. (Larsson 2004, s.3) När eleverna ges möjlighet till inflytande och eget ansvar ges förutsättningar för individanpassad undervisning, men när det gäller detta visar granskningen från skolinspektionen att i de flesta fall ges inte eleverna inflytande eller eget ansvar. (Skolinspektionen 2012, s.15-16)

Det är i undervisningssituationerna som eleverna får vara med och påverka saker och det är detta som lärarna menar är elevinflytande i denna studie. Förslag på nya aktiviteter, lekar eller musik som inspirerar lärarens undervisning det som de flesta av lärarna påpekar att deras elever gör (Meckbach 2004, s.81). I en annan studie framkommer det att 93 procent av lärarna menar att eleverna skulle kunna påverka lektionernas innehåll antingen helt eller delvis (Lundvall & Meckbach 2008, s.357). I Nordanskog och Åhlunds studie visar resultatet på att det är läraren som bestämmer det mesta av innehållet i undervisningen men att eleverna får

påverka lekar och bollsporter tillsammans med läraren. (Nordanskog & Åhlund 2007, s.21)
Enligt Meckbachs studie har det framkommit att det givits mer utrymme för elevernas önskemål om olika aktiviteter under senare år. Det som också framgår av artikeln är att elevmedverkan i olika former verkar vara vanligt förekommande i undervisningen av idrott och hälsa. (Meckbach 2004, s.4-6)

Lärarnas inställning påverkar

Enligt Korpela (2004, s.73) är det läraren som avgör hur stort inflytande eleverna får. Resultaten visar på att två av lärarna tycker att eleverna har det inflytande som går att ha över undervisningen medan en är mer skeptisk till hur detta skulle gå till. Selberg (2001, s.46) menar på att intresset är litet för lärarna när det kommer till att öka elevinflytandet i lärandet. Det är de vuxna som har rätten att bedöma om eleverna har tillräckligt med inflytande eller inte i skolan. Det finns tydliga regler enligt lag och eleverna är beroende av lärares och rektors kunskaper när det kommer till regelverk och deras grundläggande demokratiska värderingar. Vidare har vuxna stor betydelse när det handlar om barns utveckling mot ökat deltagande och inflytande. (Skolverket 1999, s.7) Eleverna får ta större ansvar med att arbeta i grupp, leda sina kamrater samt använda deras fantasi i undervisningssituationen enligt flera av lärarna i en studie. Om eleverna själva får ansvara för undervisningen menar dock vissa lärare på att aktivitetsgraden sjunker samt att en del elever inte deltar. (Meckbach 2004, s.82)

Elevernas prestationer ökat när de får vara med om att utforma undervisningen (Bremberg 2004, s.54). Detta kan också kopplas till lärarnas svar, som visar att lärarna för det mesta är positiva till när eleverna kommer med förslag och lyssnar på det ibland. Enligt Korpela (2004, s.73) avgör eleverna aldrig själva hur eller vad de kan vara med och påverka. Det är inte speciellt många lärare som vågar släppa sin planering eller sin tolkning av mål och kursplaner. Det handlar om att många är kvar i en tradition fortfarande. (Korpela 2004, s.24) Samtidigt visar studien som Ståhlman (2007, s.25) har gjort på att elevpåverkan i större utsträckning är obetydlig i de lägre åldrarna i skolan.

Lärarna i studien menar att eleverna inte känner till sin rätt till inflytande, men att den stiger med åldern. Enligt skollagen ska eleverna bli upplysta om frågor som angår dem. Beroende på barnens och elevernas ålder och mognad skriver skollagen att informationen samt formerna för inflytandet ska anpassas efter detta (2010:800). Hälften av lärarna menar att det är svårt för eleverna att själva ha ansvar att ta tillvara sitt inflytande och hälften menar att det handlar

om att förvalta sitt ansvar på ett bra sätt. Korpela (2004, s.73) menar att det är viktigt att veta hur man gör när man påverkar någonting och detta är vad lärare och elever behöver öva på tillsammans.

För att göra eleverna medvetna och delaktiga i deras rätt och ansvar är det viktigt att prata med eleverna. Det är lärarens skyldighet att visa eleverna hur de kan få inflytande (Korpela 2004, s.73). En förutsättning för lärandet handlar om att läraren utnyttjar den drivkraft som finns inom elevernas intresse och behov. Vidare leder hela situationen till lärande när dialogen som arbetsform uppstår eftersom läraren blir lyhörd för elevernas intresse och behov. (Selberg 2001, s.49) Bremberg (2004, s.53) menar att om läraren ger eleverna ansvar uppstår en positiv självtillit hos dem. I Lgr 11 står det att ”De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, skall omfatta alla elever” (Utbildningsdepartementet 2011, s.15).

Miljön

Selberg (2001, s.9-10) menar på att en del miljöer underlättar arbetet med inflytande mer än andra. Det råder delade meningar om miljöns påverkan bland lärarna, men den tyngsta synpunkten visar att miljön i idrott och hälsa inte passar alla elever, vilket kan försvåra arbetet med elevinflytande. Det är lättare att ta till sig saker om man känner sig hemma i miljön. Lärarna menar att det handlar om att se förändringsmöjligheter för att göra det bättre. I goda lärandemiljöer kommunicerar och arbetar lärarna tillsammans med sina elever (Selberg 2001, s.9-10).

Dialog och reflektion i undervisningen

När det handlar om att prata med eleverna anses dialog och reflektion som viktigt enligt lärarna men tiden kan vara en orsak till att detta inte alltid hinns med. Tiden är en stor orsak till att praktiskt få in elevinflytande i undervisningen. Det är mycket av forskningen som tar upp dialogen i undervisningen, vilket betyder att detta värderas högt. Skolverket (1999, s.114) redogör för tre mycket gamla tankar som kanske är grunden för samhälleligt och medmänsklighet. Den andra tanken är dialog och samtal som behövs för att verkligen få reda på vad andra människor tycker och tänker. Mötet ingår också i detta sammanhang och kopplas ihop som den tredje tanken. (Ibid) Dialog mellan lärare och elever är ett viktigt verktyg för att alla elever ska kunna vara med. Läraren skapar förutsättningar för att utveckla kunskaper tillsammans med eleverna, vilket är beroende av hur elevernas inflytande kommer

till uttryck. Vidare behöver lärarens samtal med eleverna ledas på ett väl genomtänkt sätt. (Selberg 2001, s.9-10) För att underlätta elevernas lärande måste läraren ha ett förhållningssätt till eleverna som kännetecknas av dialog som innehåller olika frågor som ställs. För att de ska uppstå en dialog behövs en ömsesidig respekt för varandra och varandras kunskaper samt erfarenheter (Selberg 2001, s.47).

Om man jämför med andra ämnen förekommer sällan diskussioner eller reflektioner under lektionerna i idrott och hälsa enligt forskning. När det handlar om elevernas kunskapsutveckling är samtal, diskussion och reflektion viktigt. (NU-03, s.159-160) I detta resonemang kan jag också koppla in skolverkets (1999, s.114) tre grundtankar som är reflektion, dialog och samtal samt mötet med eleverna. Selberg (2001, s.49) tar också upp dialogen som arbetsform.

Metoddiskussion

I studien användes kvalitativa intervjuer för att samla in data, vilket har gått bra. Jag var ute i god tid när det gällde att boka in intervjuerna, vilket rekommenderas att man gör för att underlätta arbetet. Det var första gången som lärare intervjuades vilket var lärorikt, men samtidigt svårt. Lärarna hade mycket åsikter och mycket material fanns att arbeta med i studien. Alla lärare som tillfrågades ville vara med i studien, vilket var positivt. Det var svårt att ha ett neutralt förhållningssätt i intervjuerna.

Arbetet inför intervjuerna hade förberetts på ett bra sätt i och med min pilotstudie, men jag kunde ha fördjupat mig mer i mina intervjufrågor. Vad man exakt menar med den enskilda frågan är en fördel om man vet, eftersom det kan förekomma att man måste precisera detta för de man intervjuar. Jag kände inte att jag riktigt hann fördjupa mig i mina frågor på grund av tidsbrist. Intervjuguiden var mycket bra att ha med sig när intervjuerna gjordes. Frågorna kunde då läsas och lärarna kunde också läsa den ställda frågan vid några tillfällen.

Intervjuerna fortlöpte på ett bra sätt och när intervjuerna spelades upp märktes en tydlig utveckling från den första till den sista inspelade intervjun. Jag kände mig mer säker på min roll som intervjuare. Jag vågade också låta det vara tyst ibland så att deltagarna fick tänka ordentligt, detta ser jag som en utmaning i intervjusammanhang eftersom det kan upplevas som obekvämt. Min utveckling kan ha påverkat resultatet eftersom jag känner att jag gav deltagarna mer tid för sina svar i de senare intervjuerna, vilket kan mer utförligare svar.

När man genomför studier kan man använda sig av olika metoder för att samla in data. Utifrån syftet och frågeställningarna bestämdes att kvalitativa intervjuer skulle användas eftersom det skulle passa bäst för att komma åt några lärares erfarenheter och upplevelser samt jämföra dessa. Att genomföra denna studie med enkäter skulle vara möjligt men då bygger det på att man får tag på fler lärare. Detta kan många gånger vara svårt. Med enkäter skulle man kunna få ett mer omfattande resultat och kanske kan generalisera en grupp. Detta är inte fallet med den här studien eftersom den endast representerar ett fåtal lärare och man kan inte veta om alla andra lärare tycker på samma sätt som lärarna i den här studien. Svaren hade inte blivit lika personliga i en enkätstudie som i en kvalitativ intervjustudie.

Det finns många fördelar med att spela in intervjuer. (Repstad 2007, s.93) Forskaren kan fokusera på vad respondenten säger (Repstad 2007, s.93 och Patel & Davidson 2003, s.83). Vad som sägs och hur det sägs är någonting som bandspelaren fångar upp. För att bli bättre på att intervjua kan man använda de bandade intervjuerna för att lyssna på vad man har sagt och gjort, vilket är ännu en fördel med bandade intervjuer. (Repstad 2007, s.93)

Det finns också nackdelar med att använda bandspelare i intervjusammanhang. Vissa respondenter tycker inte om att bli inspelade. (Repstad 2007, s.94 och Patel & Davidson 2003, s.83) De kanske tycker att situationen känns onaturlig och de håller sig tillbaka på grund av att de vet att det som sägs fastnar på band. En bandspelare märks inte lika mycket om man använder en liten diskret apparat. Det som är viktigt är att man berättar varför man använder bandspelaren, det vill säga som ett hjälpmedel för att kunna komma ihåg det som sägs i samtalet. Detta är bra om man säger i inledningen av intervjun. En annan viktig sak som är bra att berätta är att när studien är klar raderas banden. Det tar tid att skriva ut bandinspelningar, vilket resulterar i att några personer anser att detta är arbetsamt. (Repstad 2007, s.94) När det gäller bandspelare idag är de lite mer smidiga och märks inte lika mycket. Smartphonen smälte in i omgivningen och väckte ingen extra uppmärksamhet när den endast låg synlig på bordet.

Käll- och litteraturförteckning

Cronert, Axel & Kessel, Dany (2010). *Inflytande för elever. En handbok för rektorer och lärare*, Värnamo: Fälth & Hässler

Elvstrand, Helene (2004) Barnet en individ med rättigheter – vad betyder det i en skolkontext, I: Colnerud, Gunnel och Häggglund, Solveig (red) *Etiska lärare – moraliska barn: forskning kring värdefrågor i skolans praktik: värdepedagogiska texter II*, Linköping: Linköpings Universitet

Korpela Mauno (2004). *Elevinflytande i praktiken*, Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

Larsson, Håkan (2004) Idrott och hälsa – vad är det? *Svensk idrottsforskning*: Organ för Centrum för Idrottsforskning. Nr 4

Lundvall, Susanne & Meckbach, Jane (2008). Mind the gap: physical education and health and the frame factor theory as a tool for analysing educational settings. *Physical Education and Sport Pedagogy*. 13(4)

Meckbach, Jane (2004). Ett ämne i förändring – eller är allt sig likt? I: Larsson, Håkan och Redelius, Karin.(red). *Mellan nytta och nöje – bilder av ämnet idrott och hälsa*, Stockholm: Idrottshögskolan. S.81-98

Meckbach, Jane (2004). Ett ämne i förändring! – lärares reflektioner över ämnet idrott och hälsa i grundskolan, *Svensk idrottsforskning*: Organ för Centrum för Idrottsforskning. Nr 4

Mårtensson, Fredrik (2011) Alla vill och kan. *Idrottsläraren: En tidning från lärarförbundet*. Nr 3/11

Nationalencyklopedin (2004) Sökord: elevinflytande <http://www.ne.se/sve/inflytande> [2012-11-01]

Nationalencyklopedin (2004) Sökord: inflytande <http://www.ne.se/sve/inflytande> [2012-11-01]

Nordanskog, Jonas & Åhlund Niklas (2007) *Elevens delaktighet i planering en i ämnet idrott och hälsa*, Examensarbete: Högskolan i Gävle

Hult, Anders & Olofsson, Agneta (2011). *Utvärdering och bedömning i skolan. För vem och varför?* Stockholm: Natur & Kultur

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Lund: Studentlitteratur

Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, Stockholm: Studentlitteratur

Stråhlman, Owe (2007) *Idrott och rörelse i skolan – en studie av idrotten i skolan 2007* Stockholm: Riksidrottsförbundet

Selberg, Gunvor (2001). *Främja elevers lärande genom elevinflytande*, Lund: Studentlitteratur

Skolinspektionen (2012) *Kvalitetsgranskning: Idrott och hälsa i grundskolan: med lärandet i rörelse*. Stockholm: Rapport 2012:5

www.skolinspektionen.se/Documents/.../idrottgr/kvalgr-idr-slutrapport.pdf [2013-02-09]

Skolverket (1999). *Jag vill ha inflytande över allt*, Stockholm: Enskede Offset

Skolverket (2005). *Nationella utvärderingen av grundskolan i idrott och hälsa 2003*, Stockholm: Elanders Gotab

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1440> [2012-11-01]

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*, Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Säljö, Roger (2005). *Lärande & kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*, Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Tholander, Michael (2005). Värdegrund, demokrati och inflytande ur ett elevperspektiv, *Utbildning & Demokrati* 14(3)

Unicef (1989). *Barnkonventionen*. FN:s konvention om barns rättigheter, Stockholm

Utbildningsdepartementet (1994). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpo 94*, Stockholm: Utbildningsdepartementet .

Utbildningsdepartementet (2011). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lgr11*, Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer i humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*, Stockholm: Elanders Gotab

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2012-11-13]

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar: Syftet med min studie är att analysera hur elevinflytande fungerar i praktiken. För att uppfylla mitt syfte kommer jag att undersöka vad lärare har för erfarenheter av elevinflytande och hur de arbetar med detta ute i sina verksamheter. Jag kommer även att undersöka om det finns några likheter och skillnader samt vilka dessa är.

*Vilka erfarenheter har lärarna i idrott och hälsa när det gäller elevinflytande?
Hur arbetar lärare i idrott och hälsa med elevinflytande?
Om det finns några likheter och skillnader vilka är då dessa?*

Vilka sökord har du använt?

Elevinflytande och inflytande

Var har du sökt?

Jag har sökt på webben, Google Scholar, för att hitta tidigare forskning.

Sökningar som gav relevant resultat

Google Scholar: "Elevinflytande i idrott och hälsa"
Google Scholar: "Elevinflytande i praktiken"
Google Scholar: "Elevinflytande * lärande"
Google Scholar: "Elevinflytande i skolan"

Kommentarer

Det var svårt att hitta tidigare forskning som handlade om elevinflytande i idrott och hälsa och därför använde jag även forskning som belyste elevinflytande i skolan i min uppsats. Jag har hittat mest forskningen från litteraturlistor och då från arbeten som har behandlat samma ämne som mitt. Det var många av böckerna som var utlånade, vilket försvårade arbetet. Jag har använt mig mycket av material som jag hade sedan tidigare kurser.

Bilaga 2

Brev till deltagare i intervjustudien

Mitt namn är Sandra Blomkvist och jag studerar till lärare i idrott och hälsa vid Stockholms universitet. Jag ska nu skriva mitt självständiga arbete på avancerad nivå och detta gör jag vid GIH, Gymnastik- och idrottshögskolan. Mitt självständiga arbete ingår i mina studier i slutet av min utbildning. I mitt självständiga arbete kommer jag att analysera hur elevinflytande fungerar i praktiken i idrott och hälsa. Det som kommer att ligga till grund för min studie är intervjuer med verksamma lärare i idrott och hälsa. Intervjuerna kommer att spelas in om du tillåter det. Detta för att underlätta för mig när jag ska skriva ut och sammanställa svaren. Inspelningarna kommer endast vara tillgängliga för mig och eventuellt för min handledare. När det gäller de svar som framkommer under intervjuerna kommer studien att presenteras på ett sätt som gör att de inte kan kopplas till enskilda personer, vilket innebär att all information kommer att behandlas helt konfidentiellt. Du har som deltagare rätt till att dra dig ur när som helst under studien eftersom du deltar frivilligt.

Tack för att du vill delta i studien!

Om du har ytterligare frågor eller funderingar angående ditt deltagande eller studien får du gärna kontakta mig.

Ansvarig för studien

Sandra Blomkvist

sandra.blomkvist.7013@stud.gih.se

Bilaga 3

Intervjuguide

Kön, Ålder, Var och när examen togs, Typ av utbildning

Vilka erfarenheter har lärarna i idrott och hälsa när det gäller elevinflytande?

På vilket sätt behandlades elevinflytande under din utbildning? Vad var bra/dåligt, utförligt/inte alls? Gav utbildningen tillräckligt med hjälpmedel?

Tycker du att dina elever har stort inflytande på undervisningen? På vilket sätt? Om inte, varför?

Vad får eleverna vara med och påverka i din undervisning? Hur skulle det se ut för att du skulle kunna ge ett ökat elevinflytande?

Har du några förebilder när det handlar om elevinflytande?

Hur arbetar lärare i idrott och hälsa med elevinflytande?

Vad betyder elevinflytande för dig?

Tycker du att elevinflytande är viktigt? På vilket sätt?

Vad anser du om miljön i idrott och hälsa undervisningen när det gäller elevinflytande? Hur borde en sådan miljö helst se ut?

På vilket sätt kan du göra eleverna mer delaktiga? Vad får de påverka? I vilka frågor har de inget inflytande?

Finns det tid för reflektion i undervisningen? Hur går det till?

Hur ställer du dig till när eleverna kommer med förslag på saker ni kan göra?

Hur ser du på dialog som ett verktyg för elevinflytande?

Vad tror du eleverna känner till om sin rätt till inflytande? Vad har de själva för ansvar för att ta tillvara den?

Vad har du för råd till blivande lärare som ska arbeta med elevinflytande?